

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Politologie

Bakalářská práce

Kateřina Nováčková

UKIP a FPÖ, komparativní analýza stranického euroskepticismu
UKIP and FPÖ, comparative analysis of party-based euroscepticism

V Praze, 2016

Vedoucí práce: PhDr. Martin Polášek, Ph.D.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Martinu Poláškoví, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a pomoc při vedení této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 4. 2016

Kateřina Nováčková

.....

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje tématu euroskepticismu politických stran krajně pravicových stran. Usiluje o teoretické vymezení konceptu euroskepticismu a na základě typologií stranického euroskepticismu o rozpracování teoretického rámce, který bude využit k empirickému výzkumu Strany nezávislosti spojeného království a Svobodné strany Rakouska v období 2009-2014. Snaží se výzkumem volebních programů stran určit o jaký typ euroskepticismu se u obou stran jedná a postihnout rozdíly mezi nimi.

Klíčová slova: euroskepticismus, politická strana, UKIP, FPÖ, volební program

Abstract

The focus of the bachelor thesis is Euroscepticism and radical right parties. At first, the thesis describes the origins and roots of contemporary Euroscepticism, the next step is to present the main theoretical approaches. Based on that, the theoretical framework will be introduced. The aim is to define to which type of Euroscepticism belong United Kingdom Independence Party and Freedom Party of Austria and compare their manifestos during the period 2009-2014.

Klíčová slova: Euroscepticism, political party, UKIP, FPÖ, election program

OBSAH

1. Úvod	7
2. Euroskepticismus a jeho formy.....	9
3. Sussexská škola a škola North Carolina	13
3.1. Komparace obou škol	14
4. Tradice Sussexské školy – teoretická diskuse	15
4.1. Paul Taggart, Aleks Szczerbiak.....	15
4.2. Petr Kopecký, Cas Mudde	17
4.3. Chris Flood.....	19
4.4. Nicoló Conti	20
4.5. Logika euroskepticismu	21
4.6. Shrnutí diskuse o konceptu tvrdého a měkkého euroskepticismu	23
5. Evropská radikální pravice	25
6. Výzkumný design	27
6.1. Tvrdý x Měkký Euroskepticismus	27
6.2. Odmítající, podmiňující a euroskepticismus přístupný ke kompromisům.....	28
6.3. Metoda odlišení tvrdého a měkkého euroskepticismu	30
7. UKIP	31
7.1. Představení strany	31
7.2. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2009	32
7.3. Volební kampaň – všeobecné volby ve Spojeném království 2010.....	33
7.4. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2014	34
7.5. Analýza volebních programů UKIP	35
8. FPÖ	37
8.1. Představení strany	37
8.2. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2009	37
8.3. Volební kampaň – volby do Národní rady 2013	38
8.4. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2014	39
8.5. Analýza volebních programů FPÖ.....	40
9. Závěr.....	43
10. Zdroje.....	45
10.1. Literatura.....	45
10.2. Elektronické zdroje	46

Seznam zkratek

EFDD - Evropa svobody a přímé demokracie

EMU – Evropská měnová unie

EPERN - European Parties Elections and Referendums Network

EP – Evropský parlament

EU – Evropská unie

FPÖ – Svobodná strana Rakouska

OERN - Opposing Europe Research Network

ÖVP – Rakouská lidová strana

SPÖ – Sociálně demokratická strana Rakouska

UKIP – Strana nezávislosti Spojeného království

UK – Spojené království

VB – Velká Británie

1. Úvod

Euroskepticismus se v posledních téměř dvaceti letech stal významným tématem evropské politické scény. Ve společnosti je obecně vnímán jako názorový proud, jenž označuje nesouhlas s Evropskou unií, potažmo evropskou integrací jako takovou. V politické vědě se jím zabírá stále více teoretiků, přestože se ukazuje, že tento fenomén není jednoduché uchopit, jelikož na sebe bere mnoho podob a slouží rozdílným účelům. Předkládaná bakalářská práce se bude zabírat skepsí vůči Evropské unii u politických stran, tudíž se pokusí postihnout typologizaci euroskepticismu stranického.

Evropská unie (EU) je tak komplexní téma, že zaujmout k ní stanovisko rozhodně není jednoduché, pro politické strany obzvlášť. Unie zasahuje do chodu členských států takovou měrou, že postoj, který vůči ní politické strany zaujmou, jim může přinést velkou popularitu, či naopak voliče odlákat. Některé strany jsou proto silně proevropské, jiné naopak politiku EU z různých důvodů a s různou intenzitou kritizují. Jak je možné euroskeptické postoje rozeznat?

Na tuto otázku se bude snažit odpovědět bakalářská práce na případu komparativní analýzy dvou politických stran – britské Strany nezávislosti Spojeného království (UKIP) a rakouské Svobodné strany Rakouska (FPÖ). Na základě rozboru jejich volebních programů se práce pokusí určit, o jaký konkrétní typ euroskepticismu u jednotlivých zkoumaných stran jde, jakou rétoriku využívají a na čem je jejich postoj postaven. V závěrečné části dojde k jejich komparaci.

Práce bude rozdělena do dvou částí – teoretické a empirické. Ta teoretická se v úvodu pokusí vysvětlit, co se za pojmem euroskepticismus vlastně skrývá. O užitečnou typologizaci tohoto fenoménu se pokouší Cécile Leconte, která svou teorii opírá o původ a příčiny euroskepticismu, na rozdíl od ostatních autorů, kteří se primárně soustředí na postihnutí jeho míry. Její definice bude vhodnou výchozí pozicí pro vymezení pojmu euroskepticismus a představení vývoje zájmu o tento koncept. Následovat bude kapitola, která vyloží dva základní přístupy k užší definici euroskepticismu, které reprezentují škola Sussex a North Carolina a zdůvodní, proč se tato práce vydá cestou koncepce Sussexské školy.

Mezi hlavní teoretiky této školy patří Paul Taggart a Aleks Sczerbiak, Petr Kopecký s Casem Mudde, Chris Flood a Nicolo Conti. Jejich definice představí kapitola následující. Jelikož pro tuto bakalářskou práci bude stěžejní koncept tvrdého a měkkého euroskepticismu Paula Taggarta a Alekse Szczerbika, bude se práce snažit postihnout, jak se k této definici ostatní zmiňovaní autoři staví a jak na ni reagují. Kromě určení míry je podstatná také logika zformování euroskepticismu - zdali volí strany tuto pozici na základě strategického kalkulu či se jedná o jejich normativní postoj. Závěr této kapitoly, věnující se teoretické diskusi, se tak bude zabírat logikou euroskepticismu a postoji, jaký jednotliví autoři k této otázce zaujímají.

Na utváření euroskeptické pozice má vliv bezpochyby také umístění politických stran na pravo-levé ose politického spektra, proto je vhodné tento aspekt do práce zahrnout. Jelikož zkoumané UKIP a FPÖ lze zařadit na kraj pravicového spektra, bude se následující oddíl věnovat radikálně pravicovým stranám. Hlavní roli zde bude hrát koncepce Sofie Vasilopoulou, která se zabývá euroskepticismem právě tohoto typu stran. Její definice bude důležitá i v následující kapitole, která představí výzkumný design. Bakalářská práce se pokusí vhodně zakomponovat aspekty, na základě nichž Vasilopoulou definuje své kategorie euroskepticismu, do konceptu tvrdého a měkkého euroskepticismu, aby tak vznikl nástroj, pomocí kterého bude možné ověřit platnost hypotézy, kterou tato práce stanoví.

V úvodu druhé, empirické, části budou v krátkosti představeny obě strany a nastíněna jejich historie, aby bylo patrné, jaké faktory měly vliv na utváření jejich euroskeptické pozice. Primárně však půjde o analýzu volebních programů obou stran pro dvoje evropské a jedny parlamentní volby v období 2009-2014. Ve volebních programech budou sledovány především aspekty sloužící k rozpoznání tvrdého euroskepticismu, na základě toho, jak byl nadefinován v kapitole Výzkumný design. Druhořadě bude sledována také rétorika a prostředky, které strany ve svých programech používají k vyjádření své euroskeptické pozice, což bude využito v závěrečné části bakalářské práce při komparaci euroskepticismu obou zkoumaných stran.

2. Euroskepticismus a jeho formy

Ačkoliv by se mohlo zdát, že domácí politické strany pozbývají na evropské úrovni svůj vliv, není tomu tak. Politické strany jsou v podstatě „strážnými“ v procesu politické reprezentace. Hrají zásadní roli při výběru členů klíčových evropských institucí, roli nepřímou pak hrají například při výběru komisařů. Jejich význam je také patrný při referendech o evropských tématech, kdy mobilizují veřejné mínění, nastavují agendu a určují strukturu soutěže. Nejpodstatněji však politické strany určují obsah a formu politiky na domácí úrovni. A jelikož je složité oddělit domácí a evropskou úroveň politiky, určují také, jak je Evropa prezentována jako politické téma. (Taggart, Szczerbiak 2008a, s. 2). Z toho důvodu se výzkum politických stran v jejich vztahu k EU stává tak přitažlivým. Postojů, jež politické strany vůči EU zaujímají, je celá řada. Co to tedy vlastně euroskepticismus je?

Jak již bylo zmíněno v úvodu, euroskepticismus nabývá různých forem. Nalezneme euroskepticismus nejen politický a veřejný, ale i další varianty tohoto fenoménu. S typologií odlišující od sebe různé formy euroskepticismu přichází Cecilé Leconte. Její přístup se podstatně liší od ostatních autorů, jelikož nezkoumá, jako například Taggart se Szczerbiakem nebo Kopecký s Muddem, míru euroskepticismu, ale zkoumá kořeny euroskepticismu.

Rozlišuje čtyři varianty euroskepticismu: utilitární (utilitarian), politický (political), hodnotový (value-based) a kulturní (cultural). Utilitární euroskepticismus představuje skepsi ohledně zisků nebo distribučních dopadů, které integrace může přinést, ať již na individuální či kolektivní úrovni. Objevoval se především od 90. let, což bylo zapříčiněno rozšiřováním Evropské měnové unie (EMU) a Evropské unie do méně rozvinutých zemí. Problémem byly náklady na integraci, náklady na přerozdělení distributivních politik EU a odpor ekonomického nacionalismu (Leconte 2010, s. 46).

Politický euroskepticismus může být definován jako principiální opozice nebo vzdor vůči zřízení systému supranacionálních institucí, delegování moci na supranacionální instituce, kromě omezeného počtu jistých politik (vnitřní trh, politika hospodářské soutěže), a vůči principu sdružování suverenity. Tato forma euroskepticismu se objevovala v počáteční fázi integrace v 50. letech. Od poloviny 60. let do konce 80. se tento typ týkal pouze minoritních skupin, jelikož integrace byla v tomto období vnímána především jako právní a ekonomická. Od devadesátých let, především pak po

podpisu Maastrichtské smlouvy se tento typ euroskepticismu začal opět znovu prosazovat (Leconte 2010, s. 50).

Hodnotový euroskepticismus označuje stav, kdy EU instituce zasahují nevhodným způsobem do záležitostí členských zemí v situacích, kdy je v sázce jejich hodnotový systém (například, otázky potratů, rozvodů, práv minorit atd.). Tato forma odporu vůči EU pramení z představy toho, že jak se proces integrace přelévá do nových oblastí politiky, využívá EU svého rostoucího vlivu k ovlivňování témat, které jsou vázány společensky a kulturně (Leconte 2010, s. 57).

Poslední forma euroskepticismu se zrodila ze skepticismu vůči „Evropě“ jako civilizaci, jako historické a kulturní entitě. V jistém smyslu tato forma může být definována jako „antieuropeizmus“. Existují dvě formy tohoto euroskepticismu. První variantou je snaha sobě přiblížit národy, které nesdílí společnou historickou ani politickou kulturu. Ale jestliže chybí sdílená etnická identita mezi Evropany, nedává smysl větší integrace než zóna volného obchodu. Druhá varianta hovoří o tom, že kontinentální Evropa představuje entitu s homogenními hodnotami, normami, které jsou neslučitelné s národními tradicemi a preferencemi. Z tohoto ohledu, je evropská integrace vyjádřením širšího procesu europeizace/homogenizace/globalizace, která může být ničující pro národní hodnoty (Leconte 2010, s. 61).

Leconte uvádí, že euroskepticismus je rozmanitý, mnohotvárný fenomén. Existuje několik forem euroskepticismu, které se navzájem, ačkoli jsou odlišné, ovlivňují (Leconte 2010, s. 66). Její přístup je tedy přínosný hlavně v tom, že se snaží od sebe odlišit jednotlivé formy euroskepticismu na základě toho, co vedlo k jejich zformování.

Teorie Cecilé Leconte slouží jako odrazový můstek pro představení teorií věnujících se politickému euroskepticismu. Jelikož se tato bakalářská práce bude snažit hodnotit postoj dvou konkrétních stran k Evropské unii (potažmo evropské integraci jako celku) a následně je komparovat, zdá se forma politického euroskepticismu jako jediná vhodná. Nejprve je však nutné zaměřit se na samotný pojem euroskepticismus, co vlastně představuje a kde je jeho původ.

Euroskepticismus obecně odkazuje k opozici vůči vývoji jakékoliv formy supranacionální evropské instituce, která by mohla ovlivňovat nebo ovlivňuje národní suverenitu a tradiční evropský systém. Může nabývat podobu: opozice vůči rozrůstání

se EU o nové členy (rozšiřování); opozice vůči rozšiřování povinností a pravomocí EU (prohlubování); nebo opozice vůči specifické institucionální změně, která ovlivňuje rovnováhu sil mezi EU a členskými státy nebo mezi různými institucemi EU. V 90. letech pak často euroskepticismus znamenal opozici vůči samotné Evropské unii (Szczurbiak, Taggart 2008, s. 151).

Euroskepticismus byl nejprve pojmem spíše žurnalistickým než politologickým (poprvé se pojem jako takový objevil v tisku v 80. letech (Vasilopoulou 2013, s. 225)), jak se tedy stal zájmem politické vědy? Po většinu poválečné periody se studoval proces Evropské integrace jako součást podoboru mezinárodních vztahů spíše než jako obor komparativní politologie. I když se později přístup ke studiím Evropské unie rozšířil, zůstal stát mimo hlavní proud komparativní politologie a byl doménou zejména zapřísáhlých příznivců EU, kteří se jen velmi málo věnovali kritice evropských institucí či procesů. To se změnilo v 90. letech stranickou a veřejnou reakcí na Maastrichtskou smlouvu, která zastřela hranice mezi domácí a zahraniční politikou. Od té doby se značně zvedla vlna zájmu o studium euroskepticismu (Mudde 2011, s. 4).

Od konce 90. let tedy nastala pro studium euroskepticismu obzvláště dynamická fáze. Přestože se objevilo několik publikací zabývajících se tímto fenoménem již po ratifikaci Maastrichtské smlouvy (např. Holmes, 1996; Gaffney; 1996; Benoit, 1998), průlom znamenal klíčový článek Paula Taggarta *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party Systems*, vydaný v roce 1998. Tento článek byl prvním pokusem analyzovat fenomén euroskepticismu. Jeho zásadním přínosem bylo, že poprvé ke studiu evropské integrace byly využity nástroje komparativní politologie (Vasilopoulou 2013, s. 154).

Dle Taggarta a Szczurbiaka měly na zvýšení zájmu o euroskepticismus vliv především tři faktory. Zaprvé, složitosti s ratifikací Maastrichtské smlouvy poukázaly na snižující se permissivní konsensus. Druhým faktorem bylo rozhodnutí konat referenda při ratifikaci evropských smluv. Referenda totiž poskytla prostor pro vyjádření euroskeptických nálad. Za třetí, vliv mělo také rozšiřování EU, které zvýšilo rozsah integrace a integrovány tak byly nové země s odlišným přístupem k politice a s odlišnými způsoby, jak vnímat evropská témata. (Szczurbiak, Taggart 2008a, s. 3).

Na počátku nového tisíciletí se ukázalo, že se euroskepticismus stal nedílnou součástí procesu evropské integrace. První desetiletí může být charakterizováno obecně

rozšířeným odporem vůči integraci. Poslední fázi vývoje euroskepticismu lze zaznamenat s vypuknutím finanční krize. Tato fáze označuje stádium, kdy národní zájmy mají – více než kdy předtím – explicitně přednost před evropskou solidaritou. Krize ukázala, že evropská integrace není efektivní dle „Paretova optima“. Tváří v tvář finanční krizi a domácím problémům byla představa silné Evropské unie odsunuta do pozadí (Vasilopoulou 2013, s. 161).

Euroskepticismus se mění a přizpůsobuje se duchu doby a národnímu kontextu každé evropské země. Netýká se pouze určitých hodnot či názorových systémů. Důležitý je také mimo jiné faktor času, některé strany svůj postoj vůči EU dokážou v průběhu času i radikálně změnit (například Národní fronta ve Francii). Od konce 90. let je opozice vůči Evropské unii ještě rozmanitější, objevila se řada stran radikální levice, radikální pravice, stran zelených a strany, jejichž jediným cílem je opozice vůči EU. Přestože empiricky vyjadřují opozici vůči EU především strany situované na okraji stranického systému, euroskepticismus lze nalézt i u mainstreamových stran, jakou jsou třeba britští konzervativci (Vasilopoulou 2013, s. 154).

3. Sussexská škola a škola North Carolina

Otázkou zůstává, jak euroskepticismus rozpoznat, potažmo jak ho měřit a případně jakými metodami. Slabinou tohoto fenoménu je, že univerzální, všemi přijímaný, způsob neexistuje. Je však možné určit jisté směry výzkumu.

Cas Mudde přišel s odlišením dvou škol zkoumajících euroskepticismus. Těmi jsou Sussex a North Carolina. Tyto školy nabízí naprosto odlišnou perspektivu studia euroskepticismu, který lze odvodit od odlišných epistemologických a ontologických předpokladů sociální a politické reality. V důsledku toho využívají tyto školy při výzkumu rozdílné analytické strategie a nástroje. Sussexská škola tvrdí, že národně-specifické charakteristiky formují stranickou pozici vůči EU. Těmito charakteristikami jsou míněny volební systém, nastavení stranického systému, pravděpodobnost přístupu k úřadu a pozice potenciálních spojenců či konkurentů. Škola North Carolina naopak klade důraz na dopad tradičního socio-ekonomického štěpení na utváření stranických pozic vůči evropské integraci. Zatímco Sussexská škola využívá především kvalitativní případové studie nebo komparativní analýzy, North Carolina využívá při výzkumu především kvantitativní, dlouhodobá data (Vasilopoulou 2013, s. 156).

Jedním centrem je tedy The Sussex European Institute na University of Sussex. Tento institut byl založen v roce 1992 a od té doby se, nejen dle svých vlastních slov (University of Sussex, 2016), stal jedním z nejvýznamnějších center pro výzkum současné Evropy. Mezi hlavní představitele Sussexské školy patří Paul Taggart a Aleks Szczerbiak. Jejich vědecký projekt *Opposing Europe* patří mezi stěžejní díla výzkumu euroskepticismu. Během několika let se jim podařilo vytvořit infrastrukturu pro studium euroskepticismu, zpočátku pojmenovanou *Opposing Europe Research Network* (OERN). Později byl název, částečně v důsledku rozšíření výzkumné agendy, změněn na *European Parties Elections and Referendums Network* (EPERN). EPERN se stal předním systémem pro výzkum euroskepticismu ve východní a západní Evropě a v podstatě spojuje všechny přední evropské vědce věnující se tomuto tématu (Mudde 2011, s. 5).

Druhé významné centrum pro výzkum euroskepticismu se nachází na North Carolina State University. U jeho vzniku hrál významnou roli výzkum Leonarda Raye. Patrně největším přínosem pro širší studium politických stran a evropské politiky je teorie štěpení stranických pozic vůči evropské integraci (*cleavage theory of party*

positions on Europe integration), která se stala teoretickým základem této školy. Na základě klíčových prací Seymoura Martina Lipseta a Steina Rokkana tvrdí North Carolina School, že pozice stran vůči evropské integraci jsou odrazem nového štěpení v evropské politice, které bylo později vymezeno jako strany zelených/alternativní strany/liberálové versus tradiční/autoritární/nacionální strany. V důsledku toho se euroskepticismus objevuje především mezi ideologicky „extrémistickými“ stranami (Mudde 2011, s. 8).

3.1. Komparace obou škol

Ačkoli se obě školy navzájem neignorují, je až s podivem, jak málo se tyto dvě dominantní skupiny ovlivňují. Hlavní předností Sussexské školy je její validita v hloubce a přesnosti. V EPERNu se soustředí vědci, kteří se specializují na výzkum euroskepticismu v určité zemi, kterou detailně znají. Hlavní slabinou je pak reliabilita, která však může být zlepšena, jestliže budou jasněji stanoveny definice a explicitněji uváděny zdroje, na základě kterých jsou analyzovány stranické pozice. Téměř naopak, hlavní předností školy North Carolina je její spolehlivost, zejména mezi-časová, mezi-národní spolehlivost je poněkud omezena zmatením pojmů. Hlavním omezením je pak nedostatek detailu a hloubky, což znemožňuje určit příčinné souvislosti. Zřejmým řešením by byla kombinace obou škol, kdy by se užíval přístup smíšený z obou metod, což se však v současné době zdá nepravděpodobné (Mudde 2011, s. 19).

Jak přístup Sussexské školy, tak školy North Carolina s sebou přináší řadu výhod i nevýhod. Jelikož cílem této práce je komparativní analýza dvou stran, zdá se vhodnější zvolit logiku Sussexské školy, ta totiž aplikuje především tento typ výzkumu (North Carolina využívá primárně kvantitativní výzkum). Bakalářská se tedy vydá cestou tradice Sussexské školy, v následující kapitole budou představeni její nejvýznamnější teoretici v čele s Paulem Taggartem a Aleksem Szczerbiakem.

4. Tradice Sussexské školy – teoretická diskuse

4.1. Paul Taggart, Aleks Szczerbiak

Pojem euroskepticismus byl poprvé systematicky popsán Paulem Taggartem v roce 1998, kdy Taggart publikoval článek *A Touchstone of Dissent: Euroscepticism in Contemporary Western European Party System*, který se v zápětí stal stěžejním dílem studia euroskepticismu. V tomto článku je euroskepticismus definován jako shrnující pojem, který vyjadřuje jak kvalifikovanou opozici, tak i nekvalifikovanou a celkovou opozici vůči procesu evropské integrace. Taggart zde určil čtyři typy stran, u kterých se objevují euroskeptické postoje: Single issue politické strany, jejichž hlavním smyslem existence je opozice Evropské unii. Protestní euroskeptické strany, které ke své obecné opozici vůči fungování politických systémů přiřadily také opozici vůči EU. Třetí kategorií jsou strany establishmentu zastávající euroskeptickou pozici, kdy skepse vůči integraci je pouze jednou z částí jejich programu. Posledním typem jsou pak euroskeptické frakce politických stran, které obecně vyjadřují podporu evropské integraci (Taggart 1998, s. 365-369). Přestože tento článek znamenal přelom ve výzkumu euroskepticismu, již záhy byl Taggartem, i dalšími autory, přepracován, jelikož definice, kterou představil, se ukázala jako nedostatečná.

Taggart následně svou teorii rozpracoval společně s Aleksem Szczerbiakem, se kterým společně působí na University of Sussex. V roce 2003 vydali vlivný článek *Theorising Party-based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurements and Causality*, ve kterém si kladou dvě základní otázky, které se se studiem stranického euroskepticismu objevují. Tedy: jak definovat a měřit stranický euroskepticismus a co je hlavní důvod k tomu, aby strany přijaly euroskeptickou pozici a/nebo euroskeptický diskurs ve stranické soutěži.

Autoři v tomto článku představují čtyři problematické body, které se objevují při snaze definovat euroskepticismus. Prvním je kritika EU z pohledu zájmů jednotlivých zemí. Počítá se jako euroskepticismus, když strana kritizuje EU kvůli tomu, že zájmy její země jsou nedostatečně hájeny, co se týče například vyjednávání rozpočtu nebo vyjednávání vstupu do EU (u kandidátských zemí) (Taggart, Szczerbiak 2003, s. 8)? Taggart se Szczerbiakem byli kritizováni, že tuto problematiku do definice euroskepticismu zahrnuli a ta je proto příliš inkluzivní. Autoři však kritiku uznávají a

tak tento bod při další redefinici teorie již popírají kategorií (Szczurbiak, Taggart 2008b, s. 3).

Druhým bodem je kritika specifické politiky EU. Problémem se stává opět přílišná inkluzivita. Ne všechny strany, které se staví proti jedné (či více) oblasti politiky EU, jsou nutně euroskeptické. Je tedy nutné zaměřit se na kvalitu opozičních politik spíše než na jejich kvantitu. Nutné je také rozlišovat mezi základními a okrajovými zájmy. Nesouhlas s dalším rozšiřováním EU je dalším z problematických bodů definování euroskepticismu. A posledním bodem, který uvádí, je kritika EU z důvodu nedostatečného úsilí o integraci, nebo nedostatečné demokratičnosti. Mají tyto strany být zařazeny mezi euroskeptické? Shrnutím může být, že ne každá strana, která se problematizuje evropskou integrací, je stranou euroskeptickou (Taggart, Sczurbiak 2003, s. 8-10).

Po několika ne příliš úspěšných pokusech o definici euroskepticismu přišli, na základě těchto problematických bodů, s jeho rozdělením na tvrdou a měkkou formu (Hard a Soft), které se liší v míře a hloubce nesouhlasu s evropskou integrací. Tvrdý euroskepticismus byl definován jako principiální opozice vůči Evropské unii a evropské integraci. Vyskytuje se zejména u stran, které usilují o to, aby jejich země již nadále nesetrvávaly v Evropské unii nebo u stran, jejichž politika se staví proti EU jako celku. Existují dva způsoby, jak lze zjistit, zda stranu můžeme označit za tvrdě euroskeptickou. Buď se jedná o single issue stranu s postoji proti EU jako takové, nebo se jedná o stranu tvrdící, že integrace je příliš kapitalistická/socialistická/neoliberální/byrokratická ve své ideologické pozici a žádá fundamentální přehodnocení podmínek, za kterých je jejich země členem EU.

Měkký euroskepticismus nalezneme u stran vyjadřující obavy z jedné, případně několika, oblastí politiky EU, které vedou k vyjádření kvalifikované opozice vůči Evropské unii, nebo u stran, jež se domnívají, že jejich národní zájem je v rozporu s trajektorií, po které EU směřuje. Nesouhlas s EU je pouze jednou ze součástí jejich programu. Je nutné zdůraznit, že autoři tuto dichotomii tvrdý/měkký euroskepticismus popisují jako ideální typy, jako jakési protipóly, mezi kterými se pohybují reálné politické strany (Taggart, Sczurbiak 2003, s. 4).

Ve druhém svazku *Opposing Europe* Taggart se Szczurbiakem uvádějí opět lehce reformulovanou konceptualizaci tvrdého/měkkého euroskepticismu. Soustředí se

především na stranické postoje vůči integraci Evropské unie spíše než na členství v EU jako takové. Autoři uznávají kritiku měkkého euroskepticismu, že byl původně definován příliš široce a stal se tak v podstatě catch-all kategorií (Szczurbiak, Taggart 2008b, s. 3).

Definici tvrdého euroskepticismu přeformulovali jako principiální nesouhlas s projektem evropské integrace, tak jak ho představuje EU, který je založen na přesunu moci na supranacionální úroveň, tedy na instituci, jakou je například EU. Měkký euroskepticismus je popsán jako stav, ve kterém se nejedná o principiální nesouhlas s projektem evropské integrace, kdy se moc přesouvá na supranacionální úroveň, ale existuje opozice vůči současnému či budoucímu rozšiřování kompetencí, které EU koná nebo má v úmyslu konat (Szczurbiak, Taggart 2008b, s. 247 - 248).

Taggart se Szczurbiakem tvrdí, že dalším krokem definování tohoto fenoménu je zařadit euroskepticismus do širší typologie stranických pozic vůči Evropě, které reflektuje i rozdíly mezi pro-integračními/euro-entuziastickými stranami. Problémem však je, že čím je typologie komplexnější, tím těžší je jednotlivé strany rozřazovat do určených kategorií. Jedním z důvodů, proč tomu tak je, je, že strany nepropracovávají svou politiku ohledně klíčových otázek evropské integrace do takového detailu, aby je bylo možné vhodně třídít (Szczurbiak, Taggart 2008b, s. 3).

Taggartova a Szczurbiakova teorie je založena na hloubce a míře nesouhlasu s evropskou integrací. Ačkoliv je často kritizována, platí stále za jednu z nejuživnějších teorií euroskepticismu, proto z ní také bude vycházet tato práce. Hlavní slabinou teorie je, že kategorie tvrdého a měkkého euroskepticismu jsou definovány příliš vágně, tudíž nejsou uvedeny ani konkrétní nástroje, jak od sebe obě varianty odlišit.

4.2. Petr Kopecký, Cas Mudde

Nejobsáhlejší alternativní koncept, který je založen na kritice Taggartova a Szczurbiakova rozdělení na tvrdý/měkký euroskepticismus, představili Petr Kopecký a Cas Mudde. Jejich kritika je postavena na několika argumentech. Za prvé, definice měkkého euroskepticismu je příliš inkluzivní. Téměř každá opozice vůči politickým rozhodnutím EU by tak mohla spadat do této kategorie. Dále kritizují, že by otázka členství v Evropské unii měla být klíčovou proměnnou při určování různých postojů vůči evropské integraci (Taggart, Szczurbiak 2003b, s. 5). Za třetí, jsou nejasná kritéria, která od sebe tvrdý a měkký euroskepticismus odlišují. V neposlední řadě, obě

zmiňované kategorie nedokážou postihnout jemně, ale podstatné rozdíly mezi přístupy k evropské integraci na jedné a Evropskou unií jako ztělesněním těchto přístupů na druhé straně. V důsledku toho je pojem euroskepticismus připisován stranám (a ideologiím) jak pro-evropským, tak proti-evropským. V praxi pak může dojít k podhodnocení, nebo naopak přehodnocení síly tohoto fenoménu v kterémkoli politickém systému (Kopecký, Mudde 2002, s. 300).

Navrhují proto alternativní cestu k třídění opozičních postojů vůči Evropě definováním pojmu euroskepticismus ve vztahu k dalším stranickým pozicím, které se objevují. Na začátek je nutné uvést, že rozlišují mezi difuzní a specifickou podporou evropské integrace. Difuzní podporou je míněna podpora obecné ideje evropské integrace, která představuje základ Evropské unie. Specifickou podporou je označena podpora výkonu evropské integrace, tedy Evropské unii jako takové a jejímu vývoji (Kopecký, Mudde 2002, s. 300).

Jejich teorii lze členit do dvou dimenzí. První dimenze, kterou je podpora ideje evropské integrace, od sebe odlišuje dvě kategorie: „eurofilů“ a „eurofóbů“. Eurofilové věří hlavní ideji evropské integrace, jež je základem EU, tedy institucionalizované spolupráci na základě sdílené suverenity (politický element) a integrované liberální tržní ekonomiky (ekonomický element). V tyto ideje věří nezávisle na tom, jak je evropská integrace konkrétně definována a realizována. Kategorie eurofilů tak může zahrnovat přístupy, pro které evropská integrace představuje vytvoření supranacionálního státu, ale také přístupy, které evropskou integraci vnímají čistě v ekonomických hranicích.

Eurofóbové naopak nepodporují obecnou ideu evropské integrace, která je základem EU. Často se jedná o nacionalistické, socialistické či izolacionistické přístupy, či přístupy, které tvrdí, že idea evropské integrace by měla být v diverzitě evropských států. Důležité zde ovšem je, že nepodporují jednu či více idejí evropské integrace. Nakonec tu jsou izolacionistické strany, jakou je třeba UKIP, které neoponují současnému procesu evropské integrace nebo EU, ale celkově nechtějí být její součástí.

Druhá dimenze se zabývá podporou Evropské unie a odděluje od sebe EU optimisty a EU pesimisty. EU optimisté podporují EU a její vývoj. A jestliže strana vyjadřuje kritický postoj vůči konkrétní politice EU, neznemožňuje jí to být součástí skupiny EU optimistů.

EU pesimisti naopak nepodporují současný vývoj Evropské unie a mají pesimistický pohled ohledně vývoje budoucího. Neznamená to však, že všichni EU pesimisti protestují proti členství své země v EU. Někteří jednoduše považují současnou EU jako vážnou deviaci toho, jaká byla zakládající idea evropské integrace. Ale protože podporují tuto zakládající ideu, doufají ve změnu EU, která by této ideji lépe odpovídala. Tyto dvě dimenze pak vedou k vytvoření čtyř ideálně-typových kategorií: euroentusiasté (Euroenthusiasts), europragmatici (Europragmatists), euroskeptici (Eurosceptics), euroodmítači (Eurorejects).

Mezi euroentusiasty můžeme zařadit strany, které kombinují eurofilní a EU optimistickou pozici. Tyto skupiny podporují obecnou ideu evropské integrace a věří, že EU je, nebo brzy bude, institucionalizací těchto idejí. Euroskeptici jsou kombinací pozic eurofilních a EU pesimistických. Podporují obecné ideje evropské integrace, ale jsou pesimističtí vůči současné či budoucí reflexi těchto idejí. Euroodmítači jsou pak kombinací eurofobních a EU pesimistických pozic. Nepodporují ani základní ideu evropské integrace ani EU. Skupině europragmatiků sice není vlastní základní myšlenka evropské integrace, ale podporují současnou Evropskou unii. Jejich postoj je založen na přesvědčení, že podpora EU je pro jejich zemi a obyvatelstvo výhodná (Kopecký, Mudde 2002, s. 301-303).

Tato teorie byla podrobena kritice v druhém díle *Opposing Europe?* Taggartem a Szczerbiakem. Ti tvrdí, že by toto schéma mělo být pozměněno. Kopecký s Muddem by se neměli pokoušet své kategorie lokalizovat v rámci širšího klasifikačního schématu stranických pozic vůči Evropě, ale zabývat se především stranickou opozicí vůči evropské integraci. Kategorie euroskeptiků a euroodmítačů jsou pak v podstatě reformulované kategorie tvrdý a měkký euroskepticismus (Szczerbiak, Taggart 2008, s. 247).

Vedle Kopeckého a Muddeho se objevují i další teorie, které se snaží pokrýt přístupy jak euroskeptické, tak i eurooptimistické. Nejvlivnější představili Chris Flood a Nicoló Conti.

4.3. Chris Flood

Zatím nejrozsáhlejší klasifikační schéma vytvořil Chris Flood, působící na University of Surrey. Ten přišel se šestibodovou škálou. Záměrem Floodovy klasifikace je umožnit užší specifikaci stranických pozic vůči EU. Tvrdí, že je důležité vytvořit

kategorie jak pro popis kladných, tak záporných postojů, jelikož postoj stran se v čase často proměňuje. Jak zmíněno, představuje šest kategorií, kterými jsou konkrétně radikálové (rejectionist), revizionisté (revisionist), minimalisté (minimalist), gradualisté (gradualist), reformisté (reformist) a maximalisté (maximalist). První kategorie popisuje postoj, kdy strany jsou buď proti setrvání členství své země v EU, nebo participaci v určité instituci či politice. Revizionisté požadují návrat stavu, který panoval před revizí smluv. Ať již se jedná o stav celé EU, či o konkrétní politiku. Minimalisté přijímají současný status quo, ale odmítají další integraci, ať v jisté konkrétní oblasti nebo v celé struktuře. Gradualisté zastávají pozice, které podporují další integraci, dokud tento proces probíhá pomalu a s velkou opatrností. Reformisté se vyznačují konstruktivním zapojením, které zdůrazňuje potřebu vylepšení existujících institucí a postupů. Poslední kategorií jsou pak maximalisté, kteří prosazují další integraci tak rychle, jak je to možné, buď v konkrétní oblasti, či v celé struktuře (Flood 2002, s. 5).

Flood sice uznává, že Taggartův a Szczerbiakův model je rozhodně operacionalizovatelný a řada autorů z něj čerpá, ale kritizuje ho jako příliš volný a vágní. Jejich definice omezuje analýzu tím, že odděluje euroskepticismus od dalších různých pozic reflektujících stupně podpory EU, její současné podoby a vývoje. To představuje problém zejména u kategorie měkkého euroskepticismu, lze totiž sotva nalézt politickou stranu, která by neměla námitky vůči alespoň některým aspektům politiky Evropské unie (Flood 2002, s. 5).

Naopak Taggartova a Szczerbiakova kritika stojí na tom, že Floodovy kategorie se vzájemně nevylučují a tedy některé strany mohou být zařazeny do více než jedné kategorie. Obecněji však tato typologie (vedle té Kopeckého a Muddeho) ukazuje na problém, že čím je typologie komplexnější, tím je těžší třídít jednotlivé strany. Důvodem tohoto problému je, že strany zřídka kdy propracují svou politiku ohledně klíčových otázek evropské integrace tak detailně, aby je bylo možné správně kvalifikovat. (Taggart, Szczerbiak 2008b, s. 246).

4.4. Nicoló Conti

Další poměrně vlivnou teorii představili Nicoló Conti a Luca Verzichelli. Ti přišli s pěti kategoriemi, popisující stranické postoje. Využili Taggartovo a Szczerbiakovo rozdělení na měkký a tvrdý euroskepticismus, aby tento koncept následně přepracovali a rozšířili o další tři kategorie, které mají pokrýt širokou škálu stranických postojů k

evropské integraci. Conti kritizuje Taggarta se Szczerbiakem, že se zabývají primárně stranami na kraji levicového či pravicového spektra, ale nevěnují se stranám středově-levicovým či středově-pravicovým. Podle něj je do analýzy nutné zahrnout i tento typ stran. Proto se jejich typologie snaží pokrýt postoje od extrémně odmítavých až po extrémně kladné (Conti 2003, s. 11).

Konkrétně představují tyto kategorie: tvrdý euroskepticismus, měkký euroskepticismus, žádný závazek (no commitment), funkční europeismus, identita europeismu. Tvrdý euroskepticismus představuje principiální opozici vůči EU a evropské integraci. Můžeme ho nalézt u stran, které zastávají názor, že jejich země by měla vystoupit z EU či u stran, které jsou proti celému projektu evropské integrace v jeho současné podobě. Jejich úmyslem je radikálně změnit současnou trajektorii evropské integrace. Měkký euroskepticismus nalezneme u stran, které mají naopak vůli reformovat Evropu. Tento typ zastávají strany, které vyjadřují kvalifikovanou opozici EU na základě obav z určitých oblastí politiky. Ve středu jejich škály se nacházejí strany, které nevyjadřují žádný postoj k evropské integraci. Tento jejich postoj může být buď dočasný, či dlouhodobý. V případě funkčního europeismu se jedná o podporu evropské integrace, která má sloužit domácím zájmům a cílům. Další integraci by tyto strany podporovaly pouze v případě, že by posloužila domácím zájmům, jinak jim jde především o zachování *statutu quo*. Na opačné straně kontinua, než stojí tvrdý euroskepticismus, nalezneme identitární europeismus. Ten představuje principiální podporu EU a evropské integraci, kdy hlavním cílem je právě další integrace (Conti 2003, s. 17).

4.5. Logika euroskepticismu

Dalším důležitým řezem, který protíná celou debatu o euroskepticismu, je jeho logika. Otázka, kterou implicitně všichni výše uvedení teoretici řeší je, zda příčinou stranického euroskepticismu je racionální kalkul aktérů, ať již politických stran či i jednotlivců uvnitř strany, kdy důvody vedoucí k tomuto rozhodnutí mohou být rozmanité (jako například touha po vnitrostranickém klidu nebo moc ve straně), nebo se jedná o normativní postoj, kdy euroskepticismus vyjadřuje interpretaci světa, kterou strany zastávají.

Podle Taggarta jsou stranické pozice, co se týče evropské integrace, determinovány dvěma faktory: širším stranickým ideologickým profilem a hodnotami, a

dále pak zájmy podporovatelů strany. Co je důležitější záležití konkrétně na typu dané strany (Taggart, Szczerbiak 2003, s. 14). Přestože ideologická pozice sama nepředpovídá euroskepticismus (neposkytuje dostatek informací, aby bylo možné vyvodit její postoj k EU), je součástí vysvětlení opozice vůči EU. Strany jsou svázány stranickou ideologií (Taggart 1998, s. 337).

V druhém svazku *Opposing Europe* Taggart se Szczerbiakem tvrdí, že debata “ideologie versus strategie” je zmatena splnutím dvou odlišných fenoménů: základních stranických pozic vůči Evropě a otázkou, zda strany využívají evropské téma jako součást mezistranické soutěže. Tyto odlišné fenomény mají jiný kauzální mechanismus, který vysvětluje, zda, a za jakých podmínek, hrají roli u stran ideologicky-programové nebo strategicky-taktické faktory jako příčina stranického euroskepticismu. Význam těchto dvou kauzálních faktorů záleží na tom, zda se jedná o ideologickou, hodnotově založenou stranu, nebo spíše o stranu pragmatickou, zájmově orientovanou, která touží po místě ve vládě. To, zda strana využije evropské téma ve stranické soutěži a jaký tomu dává význam, záleží na stranické volební strategii a koaliční taktice (Szczerbiak, Taggart 2008b, s. 13). Kopecký s Muddem autory kritizují, že nevěnují dostatečnou pozornost ideologické dimenzi. Ve druhém svazku *Opposing Europe* však Taggart se Szczerbiakem uvádí, že bývali často vnímáni, jako zastánci strategicko-taktického přístupu, ale ve skutečnosti tak jednoznačný postoj k této problematice nezastávali (Szczerbiak, Taggart 2008b; s. 255).

Otázku, zda je pozice stran založena na ideologii, či strany své pozice mění v závislosti na tom, kdy je to pro ně strategicky výhodné, řeší také Kopecký a Mudde. Ti tvrdí, že vzájemný vztah mezi ideologií a strategií je spojen s víceúrovňovou povahou pojmu euroskepticismus. Zásadní změny ve stranických pozicích se objevují jen ve vertikální dimenzi jejich typologie. Strany tedy mění své pozice pouze v dimenzi podpora EU, ale již ne v dimenzi podpora evropské integraci. Ideologie určuje stranickou podporu, co se týče základních idejí procesu evropské integrace, zatímco strategie hraje významnou roli u stranické podpory EU. To neznamená, že se strany nebudou vůbec pohybovat po horizontální úrovni. Ale znamenalo by to buď velkou ideologickou změnu, nebo zásadní přehodnocení celého procesu evropské integrace. Je nepravděpodobné, že by se toto stalo v krátkém časovém horizontu a že by tato změna nevyžadovala vysoké náklady (Kopecký, Mudde 2002, s. 319).

Conti na otázku, zda postoj k evropské integraci je problémem strategickým či ideologickým, odpovídá, že obě východiska jsou ve stranickém systému možná. Stranický postoj k EU může být formován jako součást stranické ideologie, nebo být naopak na ideologii nezávislý, tedy formován na základě strategické akce. Evropská integrace je pak nástrojem, či překážkou k implementaci stranických cílů. (Conti 2003, s. 20). Toto rozlišení Conti využívá i ve své definici. Kategorie tvrdý euroskepticismus a identitární europeismus představují stabilní postoje politických stran vůči evropské integraci, kdy postoj těchto stran je pevně zakotven v jejich ideologii. Kategorie měkký euroskepticismus a pragmatický europeismus jsou spíše pragmatické ve svém postoji. Jejich ne/podpora integrace je podmíněna tím, zda tato podpora poslouží zájmům strany. Jedná se tedy o stranickou strategii (Conti 2003, s. 21).

Kategorizace stranických pozic vůči EU by neměla dle Flooda zahrnovat charakteristiky, jak bylo této pozice dosaženo, zda ideologickou či strategickou argumentací. Tím autor netvrdí, že by tyto motivace neměly být brány v úvahu, naopak jsou zcela zásadní v pochopení dynamiky veřejné debaty a politické akce v této oblasti. Ale ideologie musí být uchopena jinak než jen pouhým označováním typů stranických pozic (Flood 2002, s. 5).

Tato práce bude vycházet z předpokladu, že strany zaujímají svůj postoj k Evropské unii na základě strategicky-racionálního rozhodnutí. Strana, eventuálně i pouze její frakce, se sama rozhodne, že pro ni bude výhodné zastávat euroskeptickou/proevropskou pozici. Tím tato práce neignoruje ideologický aspekt, určitý normativní postoj by strana měla zaujmout, ale na intenzitě svého postoje lze již pak přidávat či ubírat podle jisté strategie, aby to tak bylo pro stranu nejvýnosnější. Strana před každými volbami kalkuluje, aby dosáhla co nejlepšího volebního výsledku, a postoj vůči Evropské unii může v tomto kalkulu hrát důležitou roli. Nálady ve společnosti se mění a s nimi se mění i postoj občanů vůči EU, strana může na tyto nálady reagovat a podle toho vhodně přizpůsobovat svou pozici. Bakalářská práce tedy zastává logiku racionálního kalkulu a pokusí se v závěrečné kapitole toto tvrzení podložit konkrétními důkazy.

4.6. Shrnutí diskuse o konceptu tvrdého a měkkého euroskepticismu

Kritiky Taggartova a Szczerbiakova konceptu se ze strany většiny teoretiků v podstatě shodují. Jejich definice je příliš vágně vymezena. Mezi řadou stran, které

spadají do kategorie měkkého euroskepticismu, totiž najdeme kvalitativní rozdíly, jež by bylo vhodné postihnout. Problémem také je, jak již bylo zmíněno, že autoři neuvádějí přesnou metodu, jak od sebe obě kategorie odlišit.

Na druhou stranu, velký počet kategorií důslednou klasifikaci politických stran také znesnadňuje, jelikož každá strana má svá specifika, například přílušnost ke stranické rodině. Z toho důvodu je složité sdružovat strany do úzce vymezených kategorií. Dalším problémem, na který bude narážet i tato práce, je, že strany ve svých výstupech (pro potřeby této práce byly zvoleny volební programy a stranická prohlášení) zřídka rozpracovávají klíčové otázky evropské integrace detailně, což může zapříčinit jistou nepřesnost. S tou je nutné počítat.

5. Evropská radikální pravice

Daná bakalářská práce se zabývá dvěma krajně pravicovými stranami. Tento typ stran s sebou nese jistá specifika, proto je vhodné do teoretického rámce zařadit i autorku, jež se krajně pravicovými stranami ve spojení s euroskepticismem zabývá. Tou je Sofia Vasilopoulou působící na University of York.

Autorka tvrdí, že v posledních dvaceti letech se zvýšil jak zájem o studium radikálních pravicových stran, tak i zájem o studium euroskepticismu. Přesto však nalezneme pouze minimum studií, které by byly přemostěním mezi těmito dvěma fenomény. Vasilopoulou uvádí, že radikální pravicové strany mohou být členěny do tří kategorií opozice vůči evropské integraci: odmítající (rejecting), podmiňující (conditional), ochotné ke kompromisu (compromising). Tyto kategorie mohou být identifikovány důkladným zkoumáním stranických postojů na základě čtyř aspektů souvisejících s evropskou integrací a EU. Těmito aspekty jsou: obecná kulturní definice Evropy, princip spolupráce na evropské multilaterální úrovni, výkon politik EU a touha vytvořit budoucí politické zřízení (Vasilopoulou 2011, s. 223-224). Detailněji bude popsána definice Vasilopoulou v kapitole Výzkumný design.

Vasilopoulou tvrdí, že radikálně pravicové strany se liší nejen od dalších stranických rodin v typu euroskepticismu, který zastávají. Usilují také o diferenciaci mezi sebou navzájem. Zadruhé, radikálně pravicové strany, ačkoli vysoce nacionální, se neprezentují jako anti-evropské v širším slova smyslu a jsou ochotny přijímat obecnou orientaci, kterou sdílí občané Evropy. Za třetí konstatuje, že ne všechny radikální pravicové strany oponují evropskou integraci v takovém rozsahu, aby tlačily na vystoupení své země z EU. Tyto strany jsou spíše pragmatické ve svém přístupu k integraci (Vasilopoulou 2011, s. 226).

Co se týče Taggartovy a Szczerbiakovy definice, uvádí autorka, že celkem oprávněně je tou nejvíce přijímanou. Problematickou se ovšem stává, pokud ji aplikujeme na radikálně pravicové strany, jejich přístup a základní argumentace nejsou tak zřetelné. Sporné na rozdělení na tvrdý a měkký euroskepticismus je, že není příliš sensitivní k situaci, kdy některé radikální pravicové strany nejsou proti členství své země v EU, ale spíše oponují způsob, jakým je projekt Evropské unie veden. Dalším problematickým aspektem je, že kategorie měkký euroskepticismus nepostihuje

rozlišení mezi opozicí vůči politice a vůči politickým aspektům evropské integrace
(Vasilopoulou 2011, s. 226).

6. Výzkumný design

Cílem bakalářské práce je komparativní analýza stranického euroskepticismu britské politické strany UKIP a rakouské politické strany FPÖ se zaměřením na období let 2009-2014, které je ohraničeno dvěma evropskými volbami. V mezidobí proběhly v jednotlivých zemích také volby do národních parlamentů – ve Velké Británii volby do Dolní sněmovny Spojeného království v roce 2010, v Rakousku volby do Národní rady v roce 2013.

Strana nezávislosti Spojeného království a Svobodná strana Rakouska nebyly vybrány náhodně. Společným jmenovatelem obou stran je jejich zařazení mezi strany krajně pravicové z hlediska pravolevého štěpení. Obě patří k etablovaným stranám v rámci stranického systému svých zemí a v poslední době dosahují volebních úspěchů. V neposlední řadě se jedná o strany poměrně kontroverzní, označované jako populistické, což k nim často přitahuje pozornost médií a veřejnosti. Na fakt, že se ve svém euroskepticismu budou odlišovat, může poukázat jejich odlišné zařazení mezi politické frakce v Evropském parlamentu. Zatímco UKIP se, se svými aktuálně 24 europoslanci, řadí k pravicové euroskeptické frakci Evropa svobody a přímé demokracie (EFDD), FPÖ, která má v současném EP 4 eurosposlance, se k žádné frakci nehlásí, její poslanci jsou nezařazeni (European Parliament, 2014).

Již bylo několikrát zmíněno, že práce bude primárně přejímat dichotomii tvrdý a měkký euroskepticismus. Vzhledem k tomu, že definice Vasilopoulou se zaobírá přímo stranami krajně pravicovými, bude její koncept zakomponován do výzkumného designu, což zároveň pomůže vyřešit problém metody odlišení obou forem euroskepticismu. Na základě tohoto výzkumného designu bude ověřována platnost hypotézy, která zní:

H1: Obě analyzované strany jsou euroskeptické. Strana nezávislosti Spojeného království vykazuje prvky tvrdého euroskepticismu, zatímco Svobodná strana Rakouska uvedeným aspektům nevyhovuje, tudíž je označena za stranu měkkého euroskepticismu.

6.1. Tvrdý x Měkký Euroskepticismus

K formulaci výzkumného designu je nutné znovu uvést definici tvrdého a měkkého euroskepticismu Paula Taggarta a Alekse Szczerbiaka.

- Tvrdý euroskepticismus představuje principiální opozici vůči EU a evropské integraci, přičemž strany, jež ji uplatňují, se domnívají, že jejich země by měla vystoupit z EU, nebo jejich politika vůči EU odmítá celý projekt evropské integrace, tak jak je v současné podobě pojat.
- Měkký euroskepticismus značí nahodilou nebo kvalifikovanou opozici k evropské integraci. Strany zastávající tento typ euroskepticismu nejsou zásadně proti členství v Evropské unii a proti evropské integraci, nicméně nesouhlasí s EU v jedné či více politikách. Dále pak zastávají měkký euroskeptický postoj, pokud mají pocit, že jejich národní zájem je v rozporu s plánovanou trajektorií, po níž EU směřuje. Nesouhlas s EU je pouze jednou ze součástí jejich stranického programu (Szczzerbiak, Taggart 2008b, s. 3).

K definování nástrojů pro odlišení obou variant bude sloužit koncepce tří kategorií euroskepticismu Sofie Vasilopoulou.

6.2.Odmítající, podmiňující a euroskepticismus přístupný ke kompromisům

Vasilopoulou kategorizuje radikální pravici ve vztahu k EU do tří typů: odmítající, podmiňující a přístupný ke kompromisům. Tyto tři kategorie stranických postojů jsou vyvozeny na základě čtyř aspektů evropské integrace. Těmi jsou: kulturní definice Evropy, princip spolupráce na evropské multilaterální úrovni, výkon současných evropských politik a budoucí vývoj EU.

- Prvním aspektem evropské integrace je kulturní definice Evropy. Společnou identitou Evropanů je pocit kulturní, náboženské a historické sounáležitosti mezi evropskými národy. Evropa, jakožto kontinent, zahrnuje jisté sdílené elementy, jež spojují její občany dohromady.
- Druhým aspektem je princip evropské integrace, který je zakotven v zakládajících smlouvách EU. Indikuje chuť a ochotu spolupráce stran na vyšší multilaterální úrovni. Opozice principu evropské integrace znamená opozici vládě a jejím politikám, ale také celému systému vládnutí (Vasilopoulou 2011, s. 230)

- Další dva aspekty jsou odvozeny na základě rozdělení mezi opozicí k policy a opozicí k aspektům polity EU, které jsou označeny jako současný a budoucí výkon evropské integrace. Praxe evropské integrace tvoří celkovou kostru práva a institucionálního rámce EU, který zahrnuje politiky vykonávané na evropské úrovni a stejně tak povahu rozhodovacího procesu. Ukazatel budoucího vývoje odkazuje k touze členských států po stále užší evropské spolupráci v politickém rámci Evropské unie (Vasilopoulou 2011, s. 231).

Na základě těchto aspektů tedy můžeme rozeznat tři kategorie euroskepticismu radikálně pravicových stran.

- Odmítající euroskepticismus je pozicí, která přijímá obecnou kulturní, historickou a náboženskou charakteristiku Evropy, ovšem ke zbylým třem aspektům evropské integrace je silně skeptická. Tento postoj vyžaduje řešení všech politik na národní úrovni a odchod z EU za každou cenu. Cílem je návrat moci národnímu státu, navrácení suverenity institucí národního státu a popření legitimacy EU jakožto systému vládnutí jako celku. (Vasilopoulou 2011, s. 232).
- Podmiňující euroskepticismus představuje akceptaci společného dědictví Evropanů, souhlas s principy evropské spolupráce, ale nesouhlas se současnou politikou i jejím budoucím vývojem. Do velké míry přijímá systém jako takový, ale má námitky vůči politikám a institucím EU vládnutí. Do té míry, kdy supranacionální instituce neohrožují státní suverenitu, je evropská spolupráce žádaná. Podmiňující pozice značí odmítnutí rozhodnutí supranacionálních institucí a podporu reforem tak, aby zájmy národního státu byly garantovány. Tento typ euroskepticismu favorizuje na evropské úrovni vytvoření institucionálního rámce, který by se podobal konfederaci, konkrétně by se jednalo o intergovernmentální spolupráci v rámci struktur EU. Legitimita projektu Evropské unie je zpochybňována z té pozice, že většina rozhodnutí je přijata supranacionálními institucemi a ne členskými státy. (Vasilopoulou 2011, s. 233)
- Euroskepticismus přístupný ke kompromisům přijímá společné kulturní dědictví Evropy, podporuje současnou integraci, ale je v opozici vůči dalšímu budování evropské politiky. Uznává, že některé aspekty integrace jsou pro státy výhodné, jistá míra integrace je nezbytná pro prosperitu zemí, zejména v ekonomické

rovině. Aktivní účast v EU strukturách a institucích nabízí možnost vyjednávání změn a reforem, které jsou v národním zájmu. Ačkoli je tento model opozice vůči EU negativního charakteru, nemusí být nutně považován za euroskeptický. (Vasilopoulou 2011, s. 233).

6.3. Metoda odlišení tvrdého a měkkého euroskepticismu

Podle Vasilopoulou se kategorie odmítajícího euroskepticismu ve velké míře překrývá s Taggartovou a Szczerbiakovou kategorií tvrdého euroskepticismu. Nabízí se tedy možnost definovat tvrdý euroskepticismus dle aspektů, které využívá Vasilopoulou k definici svého odmítajícího euroskepticismu. V tom případě bychom mohli za strany tvrdě euroskeptické označit ty, které splňují následující podmínky:

- 1) Respektování společné kulturní identity Evropy
- 2) Odmítnutí principu spolupráce na evropské multilaterální úrovni
- 3) Opozice vůči výkonu současných evropských politik
- 4) Odpor k budoucímu vývoji, který spočívá v užší evropské spolupráci

Pakliže budou splněny všechny tyto aspekty (na základě toho, jak je Sofia Vasilopoulou definuje), bude se jednat o kategorii tvrdého euroskepticismu. Pokud nebude splněn jeden a více z uvedených bodů, bude se jednat o euroskepticismus měkký.

Analyzovány budou volební programy obou stran pro volby, jak do evropského parlamentu, tak do parlamentů národních, v daném časovém období. Volební programy jsou vybrány z toho důvodu, že reprezentují stranu jako celek, jedná se o předem připravený a členy schválený výstup strany (v jednom případě bude pro doplnění zařazen i program stranický). Metodologický přístup je zvolen kvalitativní. Budou hledány prvky, které indikují postoj k těmto čtyřem uvedeným aspektům.

7. UKIP

7.1. Představení strany

Strana nezávislosti Spojeného království byla založena 3. září 1993 na London School of Economics členy Anti-Federalist League (jež byla založena Dr. Alanem Skedem v listopadu 1991 za účelem nominace kandidáta pro volby do britského parlamentu, které měly proběhnout v roce 1992, jenž měl oponovat Maastrichtské smlouvě) (Hunt, 2014). Jak strana sama na svých internetových stránkách uvádí, byla založena s cílem odchodu Spojeného království z Evropské unie, jelikož EU je podle nich subjektem nedemokratickým, příliš panovačným a drahým. V současné době stojí v čele strany Nigel Farage, jenž byl předsedou strany poprvé mezi lety 2006-2009, po odmlce byl následně znovu zvolen v roce 2010 a působí ve vedení doteď (UKIP, © 1993 – 2015).

Zpočátku byl UKIP spíše policy-seeking stranou než stranou vote-seeking, hlavním záměrem bylo ovlivňovat britskou politiku ve vztahu k Evropě, o volby strana nejevila přílišný zájem. Ve volbách do EP v roce 1999 a 2004 sice jistý omezený úspěch zaznamenala, ale až se znovu zvolením Nigela Farage do pozice leadera strany začala strana usilovat o zájem voličů. S ním se také objevil ve straně tvrdý euroskepticismus. Nová populistická strategie zahrnovala volání po ostré restrikci imigrace a odpor k establishmentu (Ford, Goodwin 2014, s. 282).

Již od svého založení strana dosahuje vyšších volebních úspěchů při volbách do Evropského parlamentu než při volbách do britského parlamentu. Ve volbách do EP v roce 2009 se jí podařilo získat 16,5% z celkového počtu hlasů a skončila na druhém místě. Podle Forda, Goodwina a Cuttse byl euroskepticismus nejdůležitějším hnacím mechanismem podpory UKIP, byť ne jediným (Ford, Goodwin, Cutts 2012, s. 218). V dalších evropských volbách v roce 2014 se jim podařilo získat dokonce o deset procentních bodů více, když dokázali ve volbách zvítězit s 26,6% všech hlasů. Pro stranu, jež nemá více než 20 stálých zaměstnanců, to byl obrovský úspěch (Ford, Goodwin 2014, s. 277). Mezi oběma evropskými volbami proběhly ve Velké Británii v roce 2010 také ty parlamentní. UKIP se podařilo získat pouze 3,1% hlasů, rozdíl mezi národními a evropskými volbami je, co se týče procentního zisku hlasů, opravdu markantní (BBC News, 2010).

Dle Forda, Goodwina a Cuttse tkví půvab UKIP především ve třech základních rysech: „tvrdý“ euroskepticismus, který oponuje členství Velké Británie v EU, nesouhlas s imigrací a obavy o to, jaký efekt imigrace bude mít na britskou ekonomiku a společnost, v neposlední řadě pak nespokojenost s etablovanou politikou Westminsteru, způsob jakým etablované strany řeší imigrační politiku a situaci po ekonomické krizi z roku 2008. UKIP je politickou artikulací hlubokých rozdílů v britské společnosti (Ford, Goodwin 2014, s. 284). Fakt, že s (opětovným) příchodem Nigela Farage do vedení strana přitvrdila ve svém euroskepticismu za účelem zisku nových voličů, může naznačovat, že euroskepticismus má ve straně strategickou pozici, alespoň co se týče jeho míry.

7.2. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2009

Volby do Evropského parlamentu v roce 2009 proběhly ve Velké Británii 4. června. Strana nezávislosti Spojeného království v nich zaznamenala téměř stejný, co se procentuálního zisku týče, volební úspěch, jako ve volbách předchozích v roce 2004. Tentokrát stačilo 16,09% všech odevzdaných hlasů na druhé místo, UKIP získal v evropském parlamentu celkem 13 křesel. Volební účast činila 34,7% (European Parliament, 2014).

Již v úvodu svého volebního programu z 8. května 2009 UKIP uvádí, že by Spojené království mělo opustit Evropskou unii a že vztah s evropskými státy by měl být nahrazen dohodou o volném trhu (jakou má například Švýcarsko, Norsko a další státy). „Chceme přátelství a volný trh s našimi evropskými sousedy, ne politickou unii“ (UKIP Manifesto 2009). UKIP tedy uznává jistou sounáležitost se zbylými evropskými státy, nechce o spolupráci s nimi přijít, ale současný způsob politické kooperace je pro stranu nevyhovující.

I v dalších bodech, jakými jsou zaměstnanost, imigrace, obchod, zemědělství a rybářství, vyjadřuje program ostrou kritiku EU. Kupříkladu, co se týče imigrace, uvádí, že jediní Britové by měli mít právo rozhodnout o tom, kdo do Velké Británie přijde pracovat a usadit se. Evropská unie se však snaží do tohoto rozhodování UK zasahovat. UKIP je ostře proti této politice otevřených dveří pro imigranty.

Ústava EU je dalším bodem, který Strana nezávislosti vidí jako problém. Velká Británie prý slibovala svým občanům ohledně této ústavy referendum, ale vláda nakonec tento slib nedodržela. Hlas pro UKIP měl znamenat jasné NE Lisabonské

smlouvě, která měla být údajně evropskou ústavou v přestrojení. Cílem UKIP je svobodná, demokratická a nezávislá Velká Británie, která je vedena vlastními lidmi a ne anonymními byrokraty z Bruselu. Peníze britských daňových poplatníků by měly být utraceny za britské daňové poplatníky, za jejich školy, nemocnice a důchody, místo toho jsou podvodně ztráceny a korumpovány v Bruselu. To strana považuje za velký problém a požaduje kvůli tomu vystoupení Velké Británie z Unie (UKIP Manifesto 2009).

7.3. Volební kampaň – všeobecné volby ve Spojeném království 2010

Volby do Dolní sněmovny Spojeného království proběhly 6. května 2010. Strana nezávislosti Spojeného království skončila na 4. místě s 3,1% všech odevzdaných hlasů. Tento volební výsledek nestačil k zisku křesel. Oproti evropským volbám, které proběhly o rok dříve a ve kterých UKIP slavil volební úspěch, v těchto volbách strana neuspěla. Pravděpodobným vysvětlením je efekt voleb druhého řádu. Přesto však strana zaznamenala o téměř jeden procentní bod vyšší volební zisk než při všeobecných volbách v roce 2005 (The Electoral Commission 2010).

Ve volebním programu z dubna 2010 se strana odkazuje ke svému volebnímu výsledku z roku 2009. Je prý čas, aby UKIP uspěl i ve všeobecných volbách, dle svých slov jsou 4. největší stranou ve Velké Británii. Program se snaží popsat, jak by odchod z Evropské unie prospěl ekonomice, veřejné službě, důchodům, daním, zaměstnanosti a v neposlední řadě imigraci, což je pro UKIP jako vždy velké téma. Strana nezávislosti Spojeného království se prezentuje jako strana jediná, která je odhodlaná vrátit moc a sílu zpět do Westminsteru a která bude nejlépe vládnout v zájmu Velké Británie.

V úvodu jsou uvedeny tři svobody, které by Britové svým odchodem z EU získali: svobodu jednání, zdrojů, obyvatel. Znamená to, že by vystoupení přineslo do britské kasy velké množství financí, o kterých by mohli Britové sami rozhodovat a nemuseli se podřizovat nedemokratické a autokratické Evropské unii.

Tento program pro všeobecné volby je podstatně rozpracovanější než programy pro volby evropské. Přichází s konkrétními návrhy, například jak vytvořit nová pracovní místa či zlepšit ekonomiku. Jako tradičně je velkým tématem imigrace, UKIP vadí imigrační politika EU, například fakt, že Spojené království nemůže ze svého území vyhostit kriminálníky, kteří jsou obyvateli zemí EU. Strana proto přichází s řadou omezení, které mají imigraci zastavit.

I britští penzisté jsou znevýhodňováni zvyšováním cen energií, které je řízeno EU. Tím, že UK opustí Evropskou unii, se zbaví potenciální neúnosné penzijní zátěže a nuceného penzijního fondu. Mezi jednotlivými členskými zeměmi jsou velké rozdíly, co se týče hrubého domácího produktu investovaného do penzijního systému.

UKIP považuje Spojené království za globálního hráče, ne hráče regionálního v rámci „Spojených států evropských“, proto je odchod z EU žádoucí. Místo členství usilují o přátelskou a vzájemně výhodnou spolupráci se svými sousedy z Evropské unie. Zajímavým bodem také je, že se strana zavazuje prosazovat demokracii, lidská práva a podporovat svobodu Tibetu či nezávislost Taiwanu (UKIP Manifesto 2010).

7.4.Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2014

Následné evropské volby proběhly ve Velké Británii 22. května 2014. Pro UKIP znamenaly zatím největší volební úspěch v historii strany. Podařilo se jí totiž tyto volby vyhrát s 26,77% všech odevzdaných hlasů (volební účast byla ve VB celkem 35,6%). Strana zaznamenala ve své historii zatím největší volební úspěch. Do voleb ji vedl, stejně tak jako do voleb předchozích, její předseda Nigel Farage (European Parliament, 2014).

V úvodu volebního programu strany pro evropské volby 2014 se nachází slova Nigela Farage, který voličům říká, že volby jsou způsobem, jak mohou občané Velké Británie vyjádřit svůj postoj vůči EU, není prý nutné čekat na referendum, jež se má uskutečnit v roce 2017. Cílem strany je stále odchod Velké Británie z Evropské unie. Zvolení poslanci nebudou pomáhat EU stát se silnějším a lepším uskupením, naopak jí budou vytvářet opozici a hlasovat proti zasahování Unie do jejich demokracie.

Dvěma základními tématy, na kterých je tento program postaven, jsou: znovuzískání kontroly a náprava Spojeného království. V první sekci kritizují současný stav Evropské unie, kdy ji popisují jako přebujelou byrokracii, která přichází s nepřehledným množstvím zákonů a stojí VB denně 55 milionů liber. Dále uvádí, že Spojené království vstupovalo do Evropského společenství jakožto do primárně obchodního seskupení, současná podoba integrace má však kontrolu i nad oblastmi, jež mají k obchodu velmi daleko – imigrace, právo a pořádek nebo energie. Jedinou možností, jak znovu nabýt kontrolu nad těmito oblastmi je odchod VB z EU. Opětovně se také objevuje otázka imigrace, UKIP nesouhlasí s rozšiřováním Evropské Unie o Turecko, Albánii a Moldávii, jelikož občané těchto zemí by byli oprávněni žít a

pracovat v UK. Masová imigrace v rámci EU zapříčinila stoupající nezaměstnanost mladých lidí a stagnaci mezd, zatěžuje britské zdravotnictví a ohroženy jsou také zelené plochy, které jsou díky nárůstu počtu obyvatel zabírány. Jejich cílem je zrušit zákon o změně klimatu z roku 2008. Vadí jim také to, že dle Lisabonské smlouvy mají volební právo i vězni.

Program také tvrdí, že pouze 5% britských společností exportuje do EU. Mimo Evropskou unii by Británie mohla disponovat mnohem flexibilnějšími regulacemi a vytvářet více pracovních pozic. Neuvádí ovšem, jakým způsobem by těchto cílů mělo být dosaženo ani na základě jakých zdrojů byla tato data zjištěna (UKIP Manifesto, 2014).

7.5. Analýza volebních programů UKIP

Analyzované volební programy UKIP vykazují shodné rysy. Hlavním tématem je odchod Velké Británie z Evropské unie z mnoha rozličných důvodů. Strana nezávislosti nesouhlasí s politikou EU téměř ve všech oblastech. Jedním z největších témat je politika imigrační. Zejména programy pro volby evropské jsou velkou měrou populistické a neobsahují veskrze žádné konkrétní body, které by chtěly v Evropském parlamentu řešit, jejich cílem je zkrátka odchod a oslabování EU jako celku. Program pro volby všeobecné je rozpracovanější, uvádí určité body, které by strana v britském parlamentu ráda prosadila.

Co se týče ověřování platnosti naší hypotézy, bod číslo 1, tedy respektování společné kulturní identity Evropy, je v programech UKIP splněn. Strana uznává, že je součástí Evropy a chce s ostatními evropskými spolupracovat, jejich cílem je vzájemně výhodná a přátelská spolupráce, zejména se sousedy Velké Británie, ne však řízená shora. Vadí jí postoupení národní suverenity na nenárodní instituce. To v podstatě potvrzuje aspekt číslo 2, jímž je odmítnutí principu spolupráce na evropské multilaterální úrovni. Primárním cílem UKIP je odchod Spojeného království z Evropské unie. UKIP také tvoří opozici vůči výkonu současných evropských politik. EU popisují jako přebujelou byrokracii, která plodí nepřehledné množství legislativy. Bodů, ve kterých UKIP s Evropskou unií nesouhlasí, je celá řada. Velkým tématem je například imigrační politika. Nesouhlasí také s dalším rozšiřováním, o země jakými jsou například Turecko či Albánie, což v podstatě vyjadřuje odpor k budoucímu vývoji EU a prohlubování integrace.

Ve všech analyzovaných programech Strany nezávislosti Spojeného království je patrné, že primárním cílem UKIP je odchod Spojeného království z Evropské unie. Odmítá spolupráci na multilaterální úrovni a nesouhlasí se současnou politikou EU i jejím budoucím vývojem a hlavně s případnou užší spoluprací. Straně vadí přesun suverenity, evropská legislativa, imigrace i zahraniční politika. Evropskou unii také viní z ekonomických problémů, negativní dopady imigrační politiky jsou také důsledkem členství v EU. Ve volebních programech UKIP tak nalezneme všechny aspekty, které slouží k definici tvrdého euroskepticismu, tak jak byl formulován v kapitole Výzkumný design.

Aspekty definice tvrdého euroskepticismu	Splněny u UKIP
<i>Respektování společné kulturní identity Evropy</i>	ANO
<i>Odmítnutí principu spolupráce na evropské multilaterální úrovni</i>	ANO
<i>Opozice vůči výkonu současných evropských politik</i>	ANO
<i>Odpor k budoucímu vývoji, který spočívá v užší evropské spolupráci</i>	ANO

Na základě kvalitativní analýzy volebních programů Strany nezávislosti Spojeného království lze potvrdit, že se jedná o stranu euroskeptickou. Posun v míře jejich euroskepticismu nebyl ve zkoumaném období 2009 – 2014 zaznamenán, projevy strany se zdají konstantní. Byly splněny všechny aspekty (1-4), které definují pro tuto práci tvrdý euroskepticismus, tudíž UKIP můžeme označit za tvrdě euroskeptickou stranu. První část hypotézy je potvrzena.

8. FPÖ

8.1. Představení strany

Rakousko patří k zemím s poměrně nízkou hladinou entuziasmu vůči Evropské integraci. Od počátku 90. let, kdy Rakousko požádalo o členství v Evropském společenství, se začaly objevovat euroskeptické postoje u pravicové, populistické Svobodné strany Rakouska a do referenda o vstupu v roce 1994 také u Strany zelených (Fallend in Taggart, Szczerbiak 2008a, s. 201).

Do té doby však byla FPÖ proevropsky naladěna. Její předchůdkyně, „League of Independents“, jež byla založena v roce 1949, viděla rakouskou integraci do Evropy jako případné znemožnění anšlusu s Německem. Proto byli Nezávislí proti vyhlášení nezávislosti v roce 1955. Samotná Svobodná strana Rakouska byla založena v roce 1956.

Proevropský postoj vydržel straně i několik let po zvolení Jörga Haidera do čela strany v roce 1986, který ji následně proměnil ve stranu populistickou, protestní, s nejasnými hranicemi s krajní pravíci. V roce 1987 FPÖ urgovala zahájení vládních rozhovorů s Evropským společenstvím ohledně možného vstupu Rakouska do tohoto uskupení. V letech 1991-1992 využíval Haider toto téma k vydírání svých vládních koaličních partnerů. Následná reorientace strany směrem k euroskepticismu byla spíše otázkou strategického kalkulu než změnou stranické ideologie. Jednalo se o promyšlený krok k odlišení se od „starých“ vládních stran nebo stran kartelových. Ve snaze sloučit novou orientaci se svým tradičním proevropským postojem, prohlašovala strana, že není proti evropské integraci jako takové, ale nesouhlasí s formou integrace, jakou přinesla Maastrichtská smlouva v roce 1993 (Fallend in Taggart, Szczerbiak 2008a, s. 210-213).

V současnosti je FPÖ třetí největší rakouskou stranou, jejíž předsedou je od roku 2005 Heinz Christian Strache. V posledních volbách jak národních, tak evropských skončila na třetím místě se srovnatelným procentním ziskem hlasů (okolo 20%) (Freiheitliche Partei Österreichs © 2016).

8.2. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2009

Ve volbách do Evropského parlamentu, které proběhly v Rakousku 7. května 2009, zaznamenala Svobodná strana Rakouska, oproti předchozím volbám, kdy získala pouze 6,31%, slušný volební výsledek, skončila na čtvrtém místě s 12,71% hlasů.

Hlavním kandidátem strany byl Andreas Mølzer. Volební účast v Rakousku činila 45,97%, což byl lehce nadprůměrný výsledek, volební účast celé Evropské unie činila 42,97% (European Parliament, 2014).

Volební kampaň Svobodné strany Rakouska byla ostře namířena proti Evropské unii. Volební plakáty hlásaly, že volby budou dnem zúčtování s dosavadní politikou EU, volební hesla zněla: Rakousko Rakousku spíše než EU & finanční mafii, solidarita místo koncernu EU a nejkontroverzněji – Západ v rukou křesťanů (Wien-konkret © 2009).

Součástí volebního programu FPÖ byl požadavek, aby Evropská unie zastavila vyjednávání s Tureckem ohledně jeho možného vstupu do EU. Strana požaduje zavedení hraničních kontrol s východními sousedy Rakouska a důslednou kontrolu žadatelů o rakouský azyl ze zemí mimo Evropskou unii. Cílem FPÖ je ochrana německé kultury a jazyka.

Co se týče ekonomických otázek, přispívá Rakousko do rozpočtu EU, dle názoru FPÖ, příliš. Rakouské příspěvky by měly být sníženy na polovinu. Na katastrofických důsledcích ekonomické krize mají vinu všechny členské státy EU a finanční mafie v Evropské unii působící, proti ní se bude FPÖ snažit bojovat (Brandl 2012, s. 57-60).¹

8.3.Volební kampaň – volby do Národní rady 2013

Zatím poslední parlamentní volby do rakouské Národní rady proběhly 29. září 2013. FPÖ si polepšila a získala oproti volbám předchozím z roku 2008 téměř o tři procentní body více hlasů. Konečný výsledek strany byl 20,5% všech odevzdaných hlasů při volební účasti 74,9%. Stranu do voleb vedl její předseda Heinz-Christian Strache (Bundesministerium für Inneres 2013).

Volební program FPÖ pro národní volby se dotýkal celkem 10 témat, z nichž jedním je i samotná Evropská unie. Co se jí týče, řeší strana otázky především ekonomické. Bodem číslo jedna je upuštění od Evropského stabilizačního mechanismu a Evropského mechanismu finanční stabilizace za účelem ochrany národního majetku v Rakousku. FPÖ je pro snížení rakouských příspěvků Evropské unii podle vzoru Velké Británie.

¹ Volební program byl čerpán ze sekundárního zdroje – diplomové práce Die Europawahl 2009 in Österreich. Originální text volebního programu se již autorce nepodařilo dohledat.

Cílem strany je vytvoření systému pro zvládnutí případného selhání bank a všeobecné zesílení kontroly bankovníctví. Požadují osobní ručení a trestněprávní důsledky konkurzních správců spekulativních bank. A jasně NE společnému směřování dluhů bohatých a méně bohatých zemí.

Dále se program vyjadřuje k migraci. Je zcela proti migraci ze zemí mimo Evropu – požaduje její zastavení a hlavně zastavení radikálního islámu. Vadí jí také další otevírání rakouského trhu práce potenciálním pracovníkům z východu. Vyjadřuje se také skepticky vůči vstupu Turecka do Evropské unie. Strana žádá zachování plné národní suverenity, včetně rakouské neutrality (Vienna online, 2013).

Ve stranickém programu, který strana přijala 18. června 2011, FPÖ píše, že Rakousko je součástí evropského kulturního prostoru, který má své nejstarší kořeny již v antice. Strana je připravena chránit evropské hodnoty a svobodnou demokracii. Cílem evropské integrace je prý společenství států, které společně tvoří geografickou a kulturní tvář Evropy. Ústavněprávní principy suverénních členských států však musí mít absolutní přednost před právem Společenství (Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ) 2011).

8.4. Volební kampaň – volby do Evropského parlamentu 2014

Zatím poslední volby do Evropského parlamentu se v Rakousku konaly 25. května 2014. Volby vyhrála Rakouská lidová strana, na druhém místě skončila Sociálně demokratická strana Rakouska a za nimi s 19,72% hlasů Svobodná strana Rakouska. Volební účast činila v Rakousku 45,39%, což bylo lehce nad unijním průměrem. FPÖ si polepšila oproti předchozím evropským volbám o 7 procentních bodů. Vedoucím kandidátkou byl Harald Vilimsky (European Parliament, 2014).

Volební program byl poněkud obecnější než program do volby do Národní rady. Obsahuje řadu bodů, které strana chce či žádá pro Rakousko v Evropské unii prosadit, přesto se přílišně nezabývá tím, jak těchto cílů dosáhnout. Tím prvním, který strana uvádí, je: Svobodná strana Rakouska chce, aby všechny evropské národy měly právo samy o své zemi rozhodovat, Rakušané mají spolurozhodovat, co je pro Rakousko správné. Konkrétní způsoby, jak by v praxi evropské integrace tato opatření měla vypadat, nebo zda Evropská unie tyto jejich předpoklady splňuje, strana ve svém programu neuvádí (Programm der FPÖ zur Wahl des Europaparlaments 2014a).

Dalším tématem je otázka hranic, podle Schengenské dohody se na hraničních přechodech již cestující nekontrolují, což s sebou přináší problém, že se do Rakouska lehce dostávají i lidé, kteří zde pak páchají kriminální činnost. Strana chce občanům Rakouska dát možnost rozhodnout, zda hranice mají i nadále zůstat takto otevřené či nikoliv, tedy zda má Rakousko v Schengenském prostoru zůstat. Hraniční přechody by měly být v každém případě monitorovány.

Co se týče rozšiřování Evropské unie, FPÖ je proti vstupu Turecka do tohoto uskupení. Strana obecně vystupuje proti rozšiřování o země, které jsou kulturně, nábožensky a etnicky neevropské. Přeje si, aby Rakousko a Evropa zůstaly křesťanskými, přestože islám se v současné době v Rakousku projevuje ve velké míře. Ostatní rakouské strany, jako Sociálně demokratická strana Rakouska (SPÖ), Rakouská lidová strana (ÖVP) nebo Zelení, prý schvalují, že se Evropská unie stává multikulturním, jednotným státem. FPÖ se však zasazuje za zachování kulturní identity evropských národů. EU nesmí nařizovat či zakazovat Rakousku vše, co se jí zlíbí.

Zatímco vládní strany podporují unijní centralismus a chtějí na úroveň EU přenést ještě větší množství kompetencí, bojuje FPÖ za zachování národní suverenity a proti nezkrotné evropské byrokracii. Prosazují evropskou konfederaci suverénních národních států s prvky přímé demokracie. Přímá demokracie má být protiváhou centralismu Evropské unie. Přesto o přímém vystoupení z Unie strana nemluví. Objevuje se opět i téma Evropského stabilizačního mechanismu, strana se chce zbavit závazků, které z něho vyplývají. Bojují proti diktátu mnohonárodních koncernů a proti nesprávně fungujícímu systému jednotné evropské měny. Pokud by se euro nepodařilo stabilizovat, požadovala by strana nezávislou hospodářskou a měnovou politiku (Programm der FPÖ zur Wahl des Europaparlaments 2014b).

8.5. Analýza volebních programů FPÖ

U volebních programů Svobodné strany Rakouska narážíme na problém, že evropské téma příliš nereflktují, obzvláště v programu pro volby do národního parlamentu.

Volební program pro volby do Národní rady řeší především otázky ekonomické, jako hlavní problém strana vidí Evropský stabilizační mechanismus, od něhož by chtěla upustit. Druhou otázkou, kterou tento volební program řeší, je otázka imigrace, která je

pro stranu již tradičně velkým tématem. Strana odmítá migraci jako důsledek integrace. Vystupuje proti dalšímu rozšiřování EU a proti prohlubování integrace.

Tato témata se prolínají i do volebního programu pro volby evropské v roce 2014. FPÖ je zásadně proti vstupu Turecka do EU, jelikož neodpovídá kulturní, náboženské a etnické definici Evropy. Tím vlastně splňuje první aspekt definice tvrdého euroskepticismu, tak jak byl pro tuto práci nadefinován: respektování společné kulturní identity Evropy. FPÖ se ve svých programech několikrát o společné identitě Evropy zmiňuje.

Strana uznává sounáležitost s ostatními evropskými národy a nutnost spolupráce s nimi, ideálně v podobě evropské konfederace suverénních národních států. Ale odmítá unijní centralismus a přenesení další dávky národní suverenity na úroveň EU. Důležitým faktem je, že strana nepožaduje odchod Rakouska z Evropské unie. Přestože evropská integrace, tak jak je v současné době koncipována, neodpovídá plně jejich představám, uznává strana nutnost spolupráce na evropské úrovni. Tím tedy v případě FPÖ nelze potvrdit aspekt číslo 2 definice tvrdého euroskepticismu, kterým je: odmítnutí principu spolupráce na evropské multilaterální úrovni. Potvrdit ovšem lze oba následující body, strana nepodporuje současnou politiku, institucionální praxi evropské integrace ani její budoucí vývoj, který vede ke stále užší spolupráci.

Aspekty definice tvrdého euroskepticismu	Splněny u UKIP
<i>Respektování společné kulturní identity Evropy</i>	ANO
<i>Odmítnutí principu spolupráce na evropské multilaterální úrovni</i>	NE
<i>Opozice vůči výkonu současných evropských politik</i>	ANO
<i>Odpor k budoucímu vývoji, který spočívá v užší evropské spolupráci</i>	ANO

Z uvedené analýzy volebních a stranického programu vyplývá, že i v případě FPÖ se jedná o stranu euroskeptickou. Nelze ovšem potvrdit, že by se jednalo o stranu tvrdého euroskepticismu, protože nebyly splněny všechny aspekty jeho definice. Konkrétně nebyl potvrzen aspekt číslo 2, tedy: odmítnutí principu spolupráce na evropské multilaterální úrovni, jelikož strana nepožaduje vystoupení Rakouska z Evropské unie a uznává potřebu spolupráce na multilaterální úrovni, byť ideálně za jiných podmínek (strana zmiňuje model konfederace). Tím, že Svobodná strana

Rakouska nespadá do kategorie tvrdého euroskepticismu, je nutné ji označit jako stranu měkkého euroskepticismu.

9. Závěr

Cílem bakalářské práce s názvem UKIP a FPÖ, komparativní analýza stranického euroskepticismu bylo zaměřit se na euroskepticismus radikálně pravicových stran. Fenoménu euroskepticismu se věnuje v cca posledních dvaceti letech celá řada odborníků, ale vědeckých prací, které by se zaměřovaly konkrétně euroskepticismu krajně pravicových stran, jak uvádí Vasilopoulou, příliš nenalezneme.

K vytvoření výzkumného designu této práce bylo nutné nejprve vymezit pojem euroskepticismus, zaměřit se na ten politický, rozhodnout se pro převzetí logiky Sussexské školy, představit přední teoretiky této školy, rozhodnout se zastávat ideologicko-strategickou pozici utváření euroskepticismu a následně zkombinovat nejpřijímanější definici euroskepticismu s definicí autorky, jež se zaměřuje na strany právě krajně pravicové. Na základě této logiky mohla být formulována hypotéza, která zní: Obě analyzované strany (UKIP i FPÖ) jsou euroskeptické. Strana nezávislosti Spojeného království vykazuje prvky tvrdého euroskepticismu, zatímco Svobodná strana Rakouska uvedeným aspektům nevyhovuje, tudíž je označena za stranu měkkého euroskepticismu.

Na základě analýzy volebních, v jednom případě i stranických, programů bylo dosaženo následujících závěrů: Strana nezávislosti Spojeného království je stranou euroskeptickou a na základě teorie tvrdého/měkkého euroskepticismu Paula Taggart a Alekse Szczerbiaka, jež byla doplněna pro snadnější uchopení definicí Sofie Vasilopoulou, ji můžeme označit za stranu tvrdého euroskepticismu. V případě Svobodné strany Rakouska došlo k potvrzení první části hypotézy, tedy že se jedná o stranu euroskeptickou. Strana však nesplňuje všechny uvedené aspekty tvrdého euroskepticismu, tak jak byl pro tuto práci formulován, tím pádem spadá do kategorie měkkého euroskepticismu. Platnost hypotézy tedy byla potvrzena.

Zařazení strany UKIP jako tvrdě euroskeptické a FPÖ jako měkce euroskeptické pak odpovídá i obecné definici těchto dvou pojmů tak, jak je definovali Taggart a Szczerbiak. UKIP je opravdu single issue stranou s postoji proti Evropské unii jako takové, která tvrdí, že EU je příliš byrokratická a žádá fundamentální přehodnocení podmínek, za níž je jejím členem. FPÖ vyjadřuje obavy z jistých oblastí politiky EU a domnívá se, že jejich národní zájem je v rozporu s trajektorií, po níž EU směřuje, nicméně nesouhlas s EU je pouze jednou částí jejich programu.

Svobodná strana Rakouska je již na první pohled, co do míry euroskepticismu, odlišná od Strany nezávislosti Spojeného království. Rakouský euroskepticismus se zdá být umírněnější, rétorika UKIP je v mnoha ohledech tvrdší. Příkladem může být otázka hranic a jejich případné uzavření. Zatímco UKIP je pro ostrou restrikcí migrace, FPÖ chce dát svým občanům možnost se samostatně rozhodnout, zda mají být cizinci překračující rakouské hranice kontrolováni. Pro stranu nezávislosti Spojeného království by ideálním stavem byla vzájemně výhodná spolupráce se sousedy Velké Británie ze zemí Evropské unie. Přenesení moci na supranacionální úroveň, v podobě jakou je EU, vadí i FPÖ, ale jejím návrhem spolupráce je vytvoření konfederace suverénních národních států.

Strana nezávislosti bere téměř každý atribut politiky Evropské unie za škodlivý pro Velkou Británii. FPÖ sice v řadě zásadních otázek s EU nesouhlasí, vadí jí přenesení suverenity na evropskou úroveň, ale zároveň uznává nutnost spolupráce evropských zemí a odchod z EU nepožaduje (na rozdíl od UKIP). Ačkoliv obě strany patří do stejné stranické rodiny, jejich euroskepticismus je v míře odlišný.

Kapitoly, jež mají za úkol představit obě strany a v krátkosti nastínit jejich historii, ukazují, že v případě obou stran je euroskeptická pozice spíše otázkou strategického kalkulu. Poté, co byl zvolen podruhé předsedou UKIP Nigel Farage (2010), strana zaujala tvrdě euroskeptickou pozici za účelem přilákat potenciální voliče (což se jí také povedlo, zejména v případě evropských voleb v roce 2014). V případě FPÖ došlo dokonce k obratu ze strany proevropské na stranu euroskeptickou. Motivací strany bylo odlišit se euroskeptickou pozicí od stran ostatních. Přitvrzení euroskeptické pozice, v druhém případě dokonce proměna z postoje opačného, potvrzují, že strany se svou pozicí vůči Evropské unii kalkulují tak, aby byla pro stranu co nejvýhodnější.

Bakalářská práce si dala za cíl ověřit, zda Strana nezávislosti Spojeného království a Svobodná strana Rakouska, které obě patří ke stranám krajně pravicovým, jsou stranami euroskeptickými a zda nalezneme mezi jejich euroskepticismem rozdíly. Analýza pomohla potvrdit, že se v případě obou stran jedná o euroskepticismus, u strany UKIP o tvrdou formu, u strany FPÖ o měkkou formu.

10. Zdroje

10.1. Literatura

BRANDL, A. *Die Europawahl 2009 in Österreich*. Universität Wien 2012

CONTI, Nicolás a VERZICHELLI, Luca *The European Dimension of Political Discourse in Italy: A Longitudinal Analysis of Party Preferences*, mimeo, Circap, Siena 2002

CONTI, Nicolás *Party Attitudes to European Integration: A Longitudinal Analysis of the Italian Case*, SEI Working Paper No 70. 2003

FLOOD, Chris *Euroscepticism: a problematic concept (illustrated with particular reference to France)*. Union UACES 32nd Annual Conference and 7th Research Conference Queen's University Belfast, 2-4 September 2002

HOOGHE, L., MARKS, G. *Sources of Euroscepticism*. Acta Politica 2007

KOPECKY, Petr., MUDDE, Cas *The Two Sides of Euroscepticism: Party Positions on European Integration in East Central Europe*. European Union Politics 2002-09-01, vol. 3, issue 3, s. 297-326

LECONTE, Cécile *Understanding euroscepticism*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.

MUDDE, Cas *Sussex v. North Carolina: The Comparative Study of Party Based Euroscepticism*. EPERN Working Paper 23, 2011

SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 1. Case studies and country surveys*. Oxford University Press, Oxford ; New York , 2008a

SZCZERBIAK, Aleks, TAGGART, Paul *Opposing Europe? : the comparative party politics of Euroscepticism. Volume 2, Comparative and theoretical perspectives*. Oxford University Press, Oxford; New York, 2008b

TAGGART, Paul *A touchstone of dissent : euroscepticism in contemporary Western European party systems*, European Journal of Political Research, 1998 vol. 33, issue 3, s. 363-388.

TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe*. European Journal of Political Research. 2004, vol. 43, issue 1, s. 1-27.

TAGGART, Paul a Aleks SZCZERBIAK *Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality*. 2003, SEI Working Paper No 69.

VASILOPOULOU, Sofia *Continuity and Change in the Study of Euroscepticism: Plus ça change?**. JCMS: Journal of Common Market Studies. 2013, vol. 51, issue 1, s. 153-168.

VASILOPOULOU, Sofia. *European Integration and the Radical Right: Three Patterns of Opposition*. Journal of Common Market Studies, 2011, vol. 46, No. 2, pp. 223–244

10.2. Elektronické zdroje

About Nigel [online]. UKIP, © 1993 – 2015. Dostupné z: http://www.ukip.org/about_nigel [citováno 5. 3. 2016]

Create an earthquake [online] UKIP Manifesto, 2014. Dostupné z: <https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/themes/5308a93901925b5b09000002/attachments/original/1398869254/EuroManifestoLaunch.pdf?1398869254> [citováno 11. 3. 2016].

Die FPÖ stellte ihr Wahlprogramm vor, 2013 [online]. Vienna online. Dostupné z: <http://www.vienna.at/die-fpoe-stellte-ihr-wahlprogramm-vor/3669124> [citováno 17. 3. 2016]

Elections 2010. National results after 650 of 650 [online]. BBC News, 2010. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/> [citováno 5. 3. 2016]

Empowering the people. Campaign policies Euro elections 2009 [online]. UKIP Manifesto, 2009. Dostupné z: http://www.politicsresources.net/area/uk/loc09/man/ukip_eu_campaign_policy.html [citováno 11. 3. 2016]

Europawahl 2009: Wahlwerbung mittels Wahlplakate [online] Wien-konkret ©, 2009. Dostupné z: <http://www.wien-konkret.at/politik/eu/europawahl-2009/wahlwerbung/> [citováno 20. 3. 2016]

EU-Wahlprogramm in Leichter Lesen [online] Programm der FPÖ zur Wahl des Europaparlaments. 2014a . Dostupné z: <http://www.fpoe.eu/dokumente/programm/> [citováno 20. 3. 2016]

HUNT, A. 2014 [online]. UKIP: The story of the UK Independence Party's rise. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/uk-politics-21614073> [citováno 5. 3. 2016].

Nationalwahl 2013 [online] Bundesministerium für Inneres 2013. Dostupné z: <http://wahl13.bmi.gv.at/> [citováno 20. 3. 2016]

Österreich denkt um. [online] Programm der FPÖ zur Wahl des Europaparlaments. 2014b. Dostupné z: <http://www.fpoe.eu/dokumente/programm/> [citováno 20. 3. 2016]

Österreich zuerst [online]. Parteiprogramm der Freiheitlichen Partei Österreichs (FPÖ), 2011. Dostupné z: <http://www.parteiprogramm.at/fpoe.html> [citováno 19. 3. 2016]

Report on the administration of the 2010 UK general election. [online]. The Electoral Commission 2010. Dostupné z:
http://www.electoralcommission.org.uk/__data/assets/pdf_file/0010/100702/Report-on-the-administration-of-the-2010-UK-general-election.pdf [citováno 11. 3. 2016]

Results of the 2014 European elections: Results by country - Austria [online]. European Parliament, 2014. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-at-2014.html> [citováno 20. 3. 2016]

Results of the 2014 European elections: Results by country - United [online]. Kingdom European Parliament, 2014. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/elections2014-results/en/country-results-uk-2009.html> [citováno 11. 3. 2016]

Sussex European Institute [online]. University of Sussex. Dostupné z:
<http://www.sussex.ac.uk/sei/about> [citováno 3. 3. 2016]

UKIP Manifesto. 2010 [online]. [citováno 12. 3. 2016]. Dostupné z:
<http://www.politicsresources.net/area/uk/ge10/man/parties/UKIPManifesto2010.pdf>

Unser Team [online]. Freiheitliche Partei Österreichs, © 2016. Dostupné z:
<http://www.fpoe.at/unser-team/die-fpoe/bundesparteiohmann/> [citováno 15. 3. 2016]